

Н.Я. ЗАБОЛОТНА

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально- наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

А. ЦУНЯК

студентка
Навчально- наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ : УКРАЇНА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Насьогодні сільське господарство є однією з найважливіших галузей в економіці країн світу, оскільки більше 80% споживчого фонду відбувається саме за рахунок сільськогосподарської продукції. Ця галузь є галуззю національної економіки, діяльність якої спрямована на забезпечення продовольчих товарів населенню та отримання сировини для ряду галузей промисловості.

Фермерське (селянське) господарство є однією із основних організаційно-правових форм ведення громадянами сільськогосподарської діяльності.

В Україні діяльність фермерських господарств регламентується Законом України «Про фермерське господарство».

Цей Закон визначає поняття «фермерського господарства» як форму підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону [1].

На основі аналізу правового статусу фермерського господарства О.О. Погрібний виокремлює такі притаманні йому ознаки: фермерське господарство складається з трьох компонентів – майнового комплексу, земельної ділянки та громадян, які об'єдналися для здійснення товарного сільськогосподарського виробництва; воно є юридичною особою з наявністю всіх притаманних юридичній особі ознак; воно є суб'єктом підприємницької діяльності у сфері товарного сільськогосподарського виробництва, тобто діє на аграрному ринку з метою отримання прибутку [2, с.178].

Ключовими ознаками фермерського господарства як в Україні, так і в інших державах СНД як організаційно-правової форми ведення товарного сільськогосподарського виробництва є предмет його діяльності: виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції та використання земель сільськогосподарського призначення як основного засобу виробництва.

Фермерське господарство є юридичною особою. Воно може бути створене одним або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї.

В інших державах СНД фермерські господарства створюються як зі статусом юридичної особи (Узбекистан, Киргизстан), так і без статусу юридичної особи (Російська Федерація, Казахстан), а в Республіці Молдова фермерське господарство має статус фізичної особи. Однак, у всіх країнах СНД, незалежно від наявності чи відсутності статусу юридичної особи, фермерське господарство є підприємницькою структурою, тобто має на меті отримання прибутку. Як зазначають науковці, «право на підприємницьку діяльність шляхом створення фермерських господарств, що суб'єктивно реалізується завдяки приватному інтересу через приватну мотивацію, є фактично першочерговим публічним інтересом функціонування економічної системи в аграрному секторі» [3, с.251].

Передумовою створення фермерського господарства в Україні та країнах СНД є набуття земельної ділянки зі складу земель сільськогосподарського призначення, у власність або на умовах оренди.

На думку Н.І. Титової, одержання у встановленому порядку земельної ділянки громадянином (селянином) у власність (користування) є тим правостановлюючим фактом, який є юридичною основою для створення і подальшого функціонування фермерського господарства» [4, с.56].

Також вартим уваги є закріплення у національному законодавстві визначення «фермер». У законодавчих актах зарубіжних країн ми часто знаходимо поняття «фермер», яке застосовується для визначення особи, яка займається саме веденням сільськогосподарської діяльності, а саме фермерського господарства. До прикладу, визначення поняття «фермер» міститься у Законі Республіки Узбекистан «Про фермерське господарство»: це громадянин Республіки Узбекистан, який досягнув 18 років, має відповідну кваліфікацію або досвід роботи у сільському господарстві.

В американському законодавстві поняття фермер завжди пов'язується з сільськогосподарським характером його діяльності, поширеним також є поняття «родинний фермер» як суб'єкт аграрних відносин у складі сім'ї [5].

Майже не врегульованими у чинному законодавстві України залишаються трудові відносини у фермерських господарствах.

Трудові відносини в фермерських господарствах носять членський характер, зауважує Н.І. Титова. На думку вченої, норми трудового законодавства не повинні автоматично переноситися на правові акти, що регулюють працю членів фермерських господарств, хоча їхні принципи можуть бути використані як певний зразок для регламентації їхньої праці [4, с.78].

Варто погодитися із такою думкою, адже використання праці у сільськогосподарському виробництві має свої характерні особливості. В деяких державах СНД трудові відносини у фермерських господарствах врегульовані більш детально.

Варто звернути увагу на регулювання трудових відносин за законодавством Азербайджану. У фермерських господарствах Азербайджану може використовуватися наймана праця, однак, заробітна плата найманим працівникам фермерських господарств виплачується в першу чергу, і не залежить від результатів діяльності господарства

Вказане положення є справедливим, адже правовий статус членів господарства та найманих працівників має низку відмінностей, бо члени фермерського господарства несуть ризики, пов'язані з його діяльністю, яка залежить від багатьох чинників, а тому не завжди можуть отримати очікуваний прибуток [6].

Отже, Фермерське господарство є ефективною формою аграрного господарювання, завдяки якій селянин може займатися веденням товарного сільськогосподарського виробництва, використовуючи землі сільськогосподарського призначення.

Правовий статус фермерських господарств в Україні та державах СНД визначений нормативно-правовими актами вищої юридичної сили, в яких закріплено порядок створення та припинення фермерських господарств, особливості майнових, земельних, управлінських, членських, господарських та інших правовідносин у таких господарствах

Тож, на нашу думку, варто звернути увагу та врахувати позитивний досвід діяльності фермерських господарств та їх законодавчого регулювання у зарубіжних державах з метою покращення національних правових актів, які регулюють ці питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 №973-IV: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
2. Погрібний О. Аграрне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного. – К.: Істина, 2006. –448 с.
3. Шульга М. В. Фермерське господарство: правові засади створення, функціонування та припинення: Навчально – практичний посібник / Шульга М.В., Жушман В.П., Кулинич П.Ф., Уркевич В.Ю.; за заг. ред. М.В.Шульги. – Х.: ТОВ «Одіссей». – 2004. – 464 с.
4. Титова Н. І., Ващишин М. Я. Фермерське господарство як організаційно – правова форма реалізації громадянами України прав на землі . Землі сільськогосподарського призначення:

права громадян України / Н.І. Титова, В.І. Федорович, М.Я. Ващишин та ін. ; за ред. Н.І. Титової. Львів: ПАІС. – 2005. – С. 167 – 193.

5. Беженар Г.М. Правове регулювання використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2007. – 20 с.

6. Костур О. Д. Фермерське господарство як організаційно-правова форма ведення товарного сільськогосподарського виробництва в Україні та державах СНД: порівняльно-правовий аналіз / О. Д. Костур // Збірник наукових статей. – 2014. – №18. – С. 171-183.